

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Martini Lvtheri Piae Ac Doctae Operationes In Dvas Psalmorvm Decades

Luther, Martin

Basileae

VD16 L 5540

Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem propter inimicos tuos, ut
destruas inimicum & ultorem.

urn:nbn:de:hbz:466:1-37005

Ioan. vj. Nemo uenit ad me, nisi pater meus traxerit eum.

Quo modo ergo nos prius eum magnificamus, ut ipse nos magnificet? Dicitur: Scriptura diuina utrunque describit, & gratiam dei & fructus gratie eius. Ideo prudentia est obseruanda, ne id quod de fructu loquitur, de arbore ipsa intelligamus, quod Cahos si misceatur, sequitur error ille Pelagianorum de libero arbitrio, qui nobis tribuit initium boni operis. Deus enim solum de libero arbitrio, qui nobis tribuit initium boni operis. Deus enim solum fructus. Verum fructus quoque necessarium est esse priores premio. Quare hic locus psalmi & siqui similes, non ad gratiam initialem, sed ad finalem, ipsum scilicet premium, quod redditur primæ gratiæ, & suis fructibus, pertinet. Ita ut intelligamus his & similibus locis nos prouocari ad perseverantiam in bonis fructibus promissione ista mutua beneficentiæ dei. Sic qui conuersus laudat deum, hoc est, uiuit accepta gratia ad laudem dei in terris, hunc rursum simul & in æternum laudat deus in cœlis, simul in cœlis & in æternum, hoc est, in præsentibus & futuro. Nam qui deum glorificat in uita sua, non potest non rursus sentire lætam & quietem in fiducia misericordiæ dei conscientiam, qua intelligit se deo rursus placere, laudarique in cœlis, adeo prope est laus cœlestis nostra, nomini domini in terris, licet coram hominibus ignorantia uexemur assidue: Deinde si perseverat laudans, perseverat quoque laus eius in deo in æternum. Sic illud intelligemus Zach. ij. Conuertimini ad me, & conuertar ad uos, & similia. Verum eorum sententia, qui posterior rem partem huius uersus, intelligunt ueluti causam prioris, inter quos noster interpretes fuisse uidetur, dicere oportet: Laudem dei super cœlos esse prioris, nomine domini magnificatio in terris: Et id Christum effecisse suo super cœlos ascensu, ut misso spiritu nomen domini magnificetur in terris, ut dictum est. Spiritus sanctus (inquit) non erat datus, quia Iesus nondum erat glorificatus. Atque ita laus dei, non nisi ipse Christus personaliter intelligi poterit super cœlos eleuatus. Ac non fuerit magni negotij, utranque sententiam simul tueri, nec adeo longe distant, cum id constet, per Christum exaltatum euenisse, ut accepto spiritu sancto crederemus deo, nos esse gratos ac commendatos super cœlos, & eodem spiritu rursus nos dei nomen auderemus in uniuersa terra magnificare, quod est aliud nihil, quæ Christus exaltatum nihil nobis profuisse, nisi nobis exaltatus fuisset, id est, nisi ascendens in altum, dona dedisset hominibus, per quæ ipsum in terra magnificaremus. Hæc sub cuiusque iudicio relicta uolo.

Arbor, fructus, premia.

Glorificatio domini in uita sua quid consequatur.

Dissertatione de uerbi dei preconibus uide ex hoc uersu ductam.

Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem propter inimicos tuos, ut destruas inimicum & ultorem.

Isse uersus apte sequitur ad sensum eum, quo per eleuatam gloriam intelligi diximus Christum ascendentem: quanquam nec ad alterum ineptus est. Quare ad utrumque nos eum accommodemus in hunc modum: Nomen tuum domine magnificatum est, sed longe alta ratione, quam apud homines fieri solet. Nempe hominum mos, si mos dici debet, is est, ut non ab hominibus & contemptis uelint laudari, sed alta sapientes, raris placuisse (ut dicitur) uolunt, & a magnis sapientibus, potentibus suspici desiderant. Rursum & illi laudatores, cum uanissimi sint, non

Sine non laudant, nisi suorummet gratia, ut & ipsi laudentur, aut lucrum capere: Ita miruum scabunt muli, nec synceri laudantes, nec probi laudant. At cum tuæ res lateant, solaq; fide intelligantur, non inuenis inter homines præclaros qui te laudent, quin potius ipsi sunt, qui laudi & gloriæ tuæ præstantia suæ gloriæ tibi pertinacissime resistunt, ideo contemprios & humiles inuonis qui te laudent, & nomen tuum magnificent, qui nomen suum in terris odiunt, contenti q; tu sis laus eorum super cælos, & ut hoc ostenderes, misso spiritus sancto de cælis, potiusq; assumpseras gloriam tuam, Apostolos, & apostolorum similes erudisti rudes & simplices homines, ex quorum ore perfectisti laudem tuam.

Magnam nobis quaestionem mouet hoc loco autoritas Christi, qui Mat. xxj. hunc uersum adducit & aptat pueris, qui eum in templo laudabant, dicens Principibus sacerdotum & scribis pueros clamantes prohibebat: Nunq; legistis ex ore infantium & lactentium perfectisti laudem? Si enim de istis pueris ad literam solum intelligitur psalmus, ut uolunt quidam, iam nec præcedentia nec consequentia consonabunt, cum de nomine domini in uniuersa terra magnificatio ante locutus sit, qd post passionem factum est. Deinde si rigorem literæ sequamur, isti pueri nec infantes nec lactentes erant, quando uerbis formatis benedicebant & cantabant: *Osanna in excelsis.*

Rursus nulla ratione licet Christo dissentire, qui hunc uersum illis aptauit, cuius autoritas etiam ipsi psalmo præferenda est. Reliquum ergo est, sententiam uersus esse generalem de omnibus qui sunt simplices & recti corde, qui non alta sapiunt, nec in rebus mundi sunt prudentes, filij scilicet lucis. Quorum generatio cum nullius ætatis angustia claudat, sed in omnium seculorum tempore, in omnium ætatum genere reperitur, recte pueris quoq; conuenit, non modo, quia ipsi sunt hoc modo simplices & synceri, sed etiam, quia sua simplicitate & innocentia hæc fidei simplicitatem in Christo, nobis corporaliter figurant. ut. j. Pet. ij. Quasi modo geniti infantes, lacrationale concupiscite. Pueri enim, nec potentia, nec sapientia, nec magnitudine, sed impotentia, stultitia, paruitate nos flectunt, delectant, uiuunt: Ita Christi laudatores non fortitudine mundi, non in sapientiæ humanæ uerbis, non in magnitudine gygantum, sed in stultitia uerbi, & scâdalo crucis, orbem uicerunt, & nomen domini magnificauerunt in uniuersa terra.

Igitur miracula canit hic uersus diuinæ uirtutis, quæ nomen suum in terris potuerit magnificare tam stupendo & incogitabili modo: Primum, in medio eorum, qui nomina sua magnificabant insanissime, & præter ea nomini domini pertinacissime obsistebant: Magnum enim fuit, etiam regum & sapientum & sanctorum mundanorum nomen delere & in nihilum redigere, erecto solo suo nomine: Deinde q; is cuius nomen magnificabatur, nusq; apparuit, soloq; uerbo indicabatur, cum illi & præsentibus ipsi, & suas res præsentibus ostentare possent, quibus nomina sua statuerent: Tertio, quod pene maximum erat, q; hunc inuisibilem Christum magnificabant aduersus omnem uisibilem pompam, non gygantes, uiri famosi, docti, diuites, nobiles, sed piscatores, idiotæ prorsus, infantes & lactentes, sine ulla potentia, aut sapientiæ specie, cum illis adhererent turbæ, maximarum buccarum uiri sapientissimi, eloquentissimi, potentissimi.

Proinde

*Aquibus deus
uelit laudari.*

*Pueri quibus
nos uiuant.*

*Miraculum di
uine uirtutis
in magnifica
tione nois dei*

Proinde in heb. dicitur: Ex ore infantium & lactentium perfecisti uirtutem, ut sit maior miraculi expressio. Virtutem autē alij laudem reddiderunt, offensa forte absurditate, q̄ ex ore uirtutē perfici, nō ita quadret, ut laudem, communi sensui legentium seruantes. Et licet uirtus hoc loco queat intelligi, idem quod uirtutes prædicatas, per Synecdochen, & idiotismum hebraum, meo tamē sensu, aptius intelligitur, id quod est robustum, potens, ualidum, ut sit sensus: Perfecisti ex ore infantium uirtutem, id est, uerbum dei præualidum, cui non possent resistere & contradicere omnes aduersarij. Sicut & alio psal. Audite uerba mea, quoniam potuerūt, id est, quia ualida, firmaq; facta sunt. Ut simus intelligamus Christum in mūdo omnia fecisse, nō nisi uerbo Euangelisanti, quod sua infirmitate omnium potentiam, sua stultitia, omnium sapientiam, suo scandalo, omnium religiones subuertit, quia quod infirmum est dei, fortius est hominibus, & q̄ stultum est dei, sapientius est hominibus. In hunc modum Lucas in Actis frequēter memorat uerbum dei creuisse ualde, & confortatum fuisse, uelut huius uersus rem monstrans.

Atq; hic conueniendū sunt Ecclesiarum Christi rectores, ut his uerbis se erudiri intelligant officium suum. Virtus enim Christi & Ecclesiæ non hic ex mundo accersitur, nō inuocat auxilium brachij secularis, non intonat ignem, aut mortem, non fidit in armis regum, & principum: sed ex ore infantium perficitur. Sine dubio docēs, q̄ q̄ aliter nomen dñi studuerit magnificare in terra, q̄ per os infantium, hic potius blasphemet, & nomen suū magis q̄ dñi magnificare conuincatur. Quales sunt, qui Turcas & infideles, aut hæreticos hodie, non uerbo dei, quod ignorant, sed bello & mūdano tumultu, aut censurarum strepitu petendos esse infantunt: scilicet, quæ per os infantium uicta sunt, per hæc ipsi uincere præsumunt, & blandum os infantium in buccas gygantum truculentas (id est, uerbum dei suauem in suarum traditionum tyrānides) mutant. Iam si quis est qui hoc malum intelligit & relinquit, is deinceps discat, quid, & quo modo agat, ut recte populos regat.

Primum inquit, Ex ore. Grande monitorium, sed fidele ijs, qui in Ecclesia uerbum tractant. Tunc enim recte tractatur, quādo discernitur os a uerbo, ut uerbum sit non eius qui prædicat, immo nec prædicet, sed sinat Christum per os suum loqui. Sic Paulus, j. Cor. xij. An experimentum quaeritis eius, qui loquitur in me Christus? Poterat enim hic dicere: Infantes perfecerunt laudem, sed reprehendendi eramus nos temerarij fabulatores, qui in salutato spiritus sancto, quicquid in mentem, immo in buccam uenit, populo effundimus. Quin, alij de industria scrutantur & quaerunt ne solita prædicent, hoc est, ne Christus uerbum suum, sed ipsi uerbum suum doceant. Ideo, & sequitur, ut non solum non destruant inimicum, & ultorem, sed potius fortificent, & faciāt trisorem. Huc pertinent & illi, qui sibi met conscij magnæ doctrinæ suæ, periculum sibi somniant longe maximum, si non alios doceant, causantes sese talentum sibi datum in terra defodere, & cum seruo pigro duram sententiam domini expectare: adeo ridiculis nugis diabolus ludit horum phantasias. Quos hoc uersus oportet instructos scire, nos non esse qui docemus, nec uerbum nostrum docendum, sed solum os nostrum posse uerbo eius seruire, si ipse uoluerit, & uocauerit: Tu (inquit) perfecisti laudem, non illi, non, nos. Sic & in Euangelio tradidit quidem dominus talenta seruis, sed non nisi uocatis. Expecta ergo & tu, donec uoceris, interim ne ambias, nec te ingeras, non enim te rumpet scientiā tua. Currebant (inquit) & ego non mittebam eos, prophetabant, & ego non

Præualentia
uerborū Chri
sti.

Officium re-
torum Eccle-
siæ Christi.

Verbum dei
quomodo tra-
ctandum in Ec-
clesia.

ego non loquebar eis. Multos hæc tentatio misere uexat, ita, ut eos & instituti sui sine fine pigeat & poeniteat, diabolus hæc facit, ut inquietet eos qui bene accipiunt, & tandem tedio consumet. Igitur, qui uocatur, præbeat os, & recipiat operarios, & perficiat uirtutē ex ore infantium.

Secundo, infantium & lactentium, Hic uerbi minister docetur, ut infans sit cum infantibus, & (iuxta Pau. um) fiat omnibus omnia, ut omnes lucrifaciat, omnino cauens ne que nō despiciat, ac fastidiat. Sicut infantes præ similitudine sua prorsus nullum personarū respectum, sed sunt omnes æquales & iidem. Quid enim periculosius in uerbi dei ministro, quam si alius sit magnatibus, & diuitibus, alius infimatibus, & pauperibus, qui in hoc ministerio, ut omnibus seruiat, nulli aduleat, nullum fastidiat. Vix inuenias in scripturis, contra quod æque pugnet spiritus, atq; contra personarum iniquū respectum, quod difficile sit personis & laruas cōtemnere, & homines in deo inuisibili amare & querere. Deinde & hoc docetur, ut sint blandi, non conuulsi, non iracundi, & c. Tales enim non sunt infantes & lactentes. Sed, & ostentatio hoc uerbo reprehenditur eorum, qui ambulant in magnis & mirabilibus super se, docentes si caperet, fructum acciperet: & omnino omnis doctrina humanitas concepta, & tradita quocunq; adulterio sensus carnalis, aliena a diuinitus inspirata.

Infantiliter
prædicatur.

Cōtemnere lar-
uas hominū.

Tertio, perfecisti, nec satis est, scilicet, etiam dei uerbum docere, nisi recte doceatur. Sicut Timotheū instituit Paulus, ut recte uerbū dei tractet. Sunt enim multi anxi & uani prædicatores astuantes & tumultuantes, qui ignorant aliud esse plantare, & rigare, & aliud incrementū dare, statim, ut dixerint, omnia facta uelint, non tam uolentes audiri, quia uerbum dei dicunt, q̄ quia ipsi sunt uerbi dictatores, organum magis, q̄ sonum commendari petentes. Horum portio est, qui meditati ac conceptis a se uerbis promittunt sibi ipsi, nūc hos, nūc illos pungere & mordere, ac statim conuertere, ubi sit miro dei consilio, ut nihil minus impleant, q̄ quod cogitauerunt. Sentit enim naturaliter anima hominis uerbum arte super se compositum esse, & stercore humano (ut apud Ezechielem est) operitū, id est, humano affectu pollutum, ideo nauscat super illo, & potius irritatur, q̄ conuertitur. Tunc autem potius mouetur, quādo nullam industriam dicentis, sed liberum uerbum audierit. Liberum enī & synce- rum uult in publicum proferri & tangere quos prædicator ipse nescierit. Sicut in hanc rem multa legimus exempla, itaq; nostrum sit, os tantum accommo- dare uerbo, dei sit perficere & incrementum dare. Sic Christus Math. xxj, mis- sis discipulis a sinam & pullum prædixit, quos illi non uiderunt, nec nouerūt, & tamen ibāt ad incognitos adducēdos. Quare stulta ista fiducia posita, qua si nos quicq; ualeamus uerbo cooperari in auditore, potius oratione satagemus, ut sine nobis, solus ipse perficiat in auditore, quod loquitur in doctore. Ipse est enim qui loquitur, & ipse est qui audit, & omnia in omnibus operat. Nos uasa & instrumenta eius sumus, nec accipere nec dare quicq; potētia, nisi ipse det & accipiat. Vnde psal. lxxvj. Vigilāti uerbo dicit: Ascendisti in altū, accepisti dona in hominibus. Cum Apostolus Ephe. iij, dicat: Dedit dona hominibus.

Spiūs in ore
prædicatoris.

Quarto, si tales fuerint uerbi ministri, sine dubio efficax & potens erit uerbum, nec

bum, nec frustra profereſ. Sicut Iſa. lv. dicit: uerbu quod egrediet de ore meo non reuertet ad me uacuu, ſed faciet quacunq uolui. Nota quæ ego uolui, quæ miniſter: & prosperabitur in his, ad quos miſero illud, non utiq in ipſo, quos miniſter ſua temeritate torſerit, aut dixerit. Proinde horrendum & periculofum eſt utrinq, ſiue docere uerbum hominũ ſub titulo uerbi dei, ſiue uerbum dei etiã purũ torquere pro affectu proprio. Quorum utruq monſtrum ualidiſſima tyrannide Eccleſiam hodie occupauit. Sit ob hoc timidus & humilis quicunq populo Chriſti in uerbo præſt, & magis orationis puritate q̄ in doliſtra uirtute ſtudeat liberum uerbum & ſolum ſimpliciter tradere, committens deo, tam ſuã linguam, q̄ auditorũ animas. Statutum eſt enim in Eccleſia dei non eſſe magiſtru, niſi illum, qui dicit: Vnus eſt magiſter ueſter Chriſtus. Et pſal. lix. Deus locutus eſt in ſancto ſuo. Id eſt, in ſanctuario ſuo, qd eſt Ecceſia: ubi autẽ loquitur homo, uel Satan, ſiue dubio ibi lupanar & ſynagoga Satanæ eſt. Quale enim eſt uerbum, talis populus, talis deus, talis cultus, talis fides, talis conſcientia, talia opera, & omnia. Adeo in hominẽ omnia aguntur uerbo ſolo. Quo circa ego metuo ne libri illi infiniti, tam lurium q̄ Th. eologiz, qui hodie extra Euangelium in Eccleſia regnant, ſint phialæ illæ aureæ plenæ iracundiæ dei, quæ effuſæ in terrã, mare, flumina, ſolẽ, aerẽ &c. multa mala hoĩbus inferre ſcribunt Apo. xvj. Quæ em ira & plaga dei grauior, q̄ inter chriſtianos, Chriſtũ non doceri, nec fidẽ eius agnoſci, interim, Decretis Decretalibus, Sextis, Clementinis, Extrauagantibus, Moralibus, Summiſtis, miſeras animas occupantibus & opprimentibus?

*Timidus ſit
predicator
& humilis.*

*Libri Eccleſiaſtici, non
Apoſtolic.*

*Vocati ad
predicationẽ
magna faciunt*

Porro quod diximus, neminẽ debere in eccleſia docere, niſi uocatu à deo, ne quis deſideret, quæ ſit iſta uocatio dei, id obſeruet, ſi quis præter, immo contra uoluntatẽ ſuam, per maiorum ſuorũ, ſiue Eccleſiaſticorũ, ſiue ſaculariũ autoritatem, in officium uerbi uocatur. Nã non eſt poteſtas niſi a deo. Ro. xij. Ideo quicquid poteſtas utraq mandata, non eſt dubium, quin deus mædet. In de nõ legimus in ueteri teſtamento ullam hitoriã feliciter geſtam, niſi primũ conſulto deo, & ſiue per angelum, ſiue per hominẽ accepto reſponſo: q̄ enim in feliciter pugnarint filij Iſrael citra dei mandatu legimus Nume. xij. Idem in Machabæis uidemus. Non dubites, ſi te dñs uolet, quæret te, & potius de celo angelum mitter, qui adducat te. Atq̄ hac cauſa fieri crediderim, Cur hodie nec pontifices, nec ſacerdotes, nec religioſi doceant in Eccleſia uerbum dei, q̄ nullus ferme amplius ſit, qui uocantem deũ expectet, ſed uniuerſi ambient, dignitates, præbendas, otia, & ſaturitatẽ uentris, ut iam, nec ſolos Monachos, ſed & pontifices & ſacerdotes faciat deſperatio (ut dicunt) & quædã ignauia ſpiritus. Hanc itaq̄ uocationẽ dei nõ melius intelliges, q̄ ſi obſerues hitorias ſcripturæ, & omnĩũ ſanctorũ in Eccleſia, Magna em ſemper fecerũt, qui uocante deo docuerũt: ut ſanct. Aug. Amb. & ante eos Paulus Apoſtolus, Atq̄ ne iterum cuiſpiam ſcrupulũ inijciã, de ijs loquor, qui ad docendũ uerbu dei ueniũt: Horum in q̄ eſt, q̄ maxime obſeruare, ut mittente deo ueniant, Sicut Ro. x. dicit: Quõ predicabũt, niſi mittant: Sicut ſcriptũ eſt, q̄ ſpecioſi pedes Euangelizantium. Et Malach. ij. Labia ſacerdotis cuſtodiũt ſcientiã, & legẽ requirẽt ex ore eius, quia angelus dñi exercituũ eſt. De reliquis uero, qui, uel ad Episcopatus, uel Canoniciatus, & id genus alia ſacerdotia ueniunt, in quibus non eſt officiu uerbi, non arbitror eſſe neceſſariã uocationẽ. Quandoquidẽ in his hodie uix aliud, q̄ priuatũ ſtudium ſeruiendi deo quærit: In quo, iuxta Paulũ. j. Cor. vij. Vnuiquiſq̄ ppriũ donũ habet, alius ſic, alius uero ſic.

Non tamen

Non tamen abijciendi sunt, si qui pio studio animosi, rerū, famæ & uitæ con-
 temporis, ambiunt docere uerbum (quanquā hęc rara sit auis) immo sunt com-
 mendandi, ut Apostolus, i. Tim. iij. dicit: Fidelis sermo: Si quis Episcopatū
 desiderat, bonum opus uocari, sequitur: Oportet enim Episcopum irreprehē-
 sciparum bonum opus uocari, sequitur: Oportet enim Episcopum irreprehē-
 sibilem esse, unius uxoris uirum, sobrium, ornatum, prudentē, pudicū, hospit-
 alitem, doctorem. Et reliqua. Hęc (inquit) quia sunt Episcopi, si quis desiderat
 bonum opus desiderat. Requirit enim id officij contemptorem gloriæ & scopi.
 ueræ & omnium rerum, quia ueritatis ministeriū est, Quæ præ prædixit, dicēs: Et
 omnis odio omnibus hoibus propter me, Quod cum uix ferant, qui per uim at-
 trahuntur inuicti, frustra speratur latrus, qui sua sponte ambit, aut non singu-
 lari gratia inuis mouetur ut ambiat;

Sequitur in uersu. Propter aduersarios tuos, id est aduersarios, seu (ut iam saepe
 manifestissimum id nominis) tribulatores tuos. Quod & si de deo incarnato apte
 dicitur, cum deus ipse tribulari non possit, nec aduersarios pati, tamen, ut per-
 gamus cœpto sensu, quo ad personam patris, de Christo hęc omnia dici intel-
 ligimus. Cōsolamur hoc uerbo, scilicet audientes spiritum sanctum diffinire,
 aduersarios non esse nostros, sed dei aduersarios, eius enim aduersarij sunt, cu-
 ius uerbum & opus persequunt. Atq; ut nos non sumus qui loquimur & ope-
 ramur, sed deus in nobis, ita nec nos sumus qui patimur aut contēnimur, sed
 deus in nobis, Sic Apostolus audet Ephe. iij. Et nolite cōtristare spiritum san-
 ctum dei, quo signati estis in diē redemptionis, Et Zach. ij. Qui tetigerit uos,
 tanget pupillam oculi mei. Licet hoc iura Ecclesiastica pulchre ad solos sacer-
 dotes detorserint, quasi laici non sint organa Spiritus sancti, & j. Regū. ij. Qui
 contemnunt me, erunt ignobiles. Quid ergo timemus, aut inquieti sumus, si
 uerbo uel operi nostrō aduersent homines impij? Sinamus eos furere, immo
 pro eis solliciti oremus, ut apertis oculis uideāt, nō in nos, sed in deum ipsum
 sese incurrisse.

Quid autē est ppter aduersarios perfectam esse uirtutē ex ore infantiu: Nem-
 pe, q̄ perseuerat in consolando infirmitatē nostrā commendaturus miraculū
 diuinæ uirtutis, quasi dicat: Excitabitur aduersus infantes imbelles Pharao
 ne & Mambres, qui signa facient, & omnino præualidi erunt aduersarij, tam
 uis, q̄ astu, qui resistunt ueritati, propter hos, inq̄, ne proficiant. Sed, ut Apосто-
 lus, i. Timor. iij. amentia eorum nota fiat, dabis eis os, & sapientiam, cui non
 possint resistere, & contradicere omnes aduersarij eorum. Semper enim Gygā
 tes & cadentes (ut hebræus habet) sunt super terram uiri famosi a seculo, qui ui-
 olentia freti irruunt & opprimunt ueritatis imbelles & simplices infantes an-
 nunciatores: Sed hoc permittitur, ut ostendatur uirtus uerbi quē p̄fecit ex ore
 ipsorū, dum per impotētes cōfundit potentia, per stultos cōfundit sapiētes, &
 pereos qui nihil sunt, eos qui oīa sunt destruit. Vnde sequitur.

Vt destruas inimicum & ultorem. Hieronymus sic: ut quiescat inimicus &
 ultor. Hoc est, ut cesset, desinat, & sabbatisset ab operibus suis malis, est enim
 uerbu hebræum, a quo sabbatū, id est, requies uenit, ut indicet inimicos & ul-
 tores cessaturos esse, uel ut amplius nō sint, iuxta psal. ciiij. Deficiāt peccatores
 a terra, & iniqui, ut nō sint. Vel quia mutādī sunt in amicos & panētes: Iuxta
 prophetiā Isaiæ. ij. Constabunt gladios suos in uomeres, & lanceas suas in sal-
 tes; Allegorice, linguas nocentes in salutare.

Q Synecdochen

Veritas non
 sine contrariis
 dicitur.

Inimici & ultores qui dicuntur.

Synecdochen habet inimicum, & ultorem, id est, omnes qui sunt inimici ultores. Inimici sunt, quod contraria sapiunt & agunt, ultores, quod pro suis statuēdis aduersus infantes dei infantiunt, & (ut psal. ij.) dicunt: Dirumpamus uincula eorum, & projiciamus a nobis iugum ipsorum. At ibidem sequitur, quod destruantur: Tunc loquētur ad eos in ira sua, & in furore suo conturbabit eos. Quamquā ego credo hoc psal. magis describi destructionem salutarem in spiritu, qua (ut dixi) destruitur impius, ut pius fiat. Hoc enim est proprium negotium Christi in Ecclesia, hoc & opus spiritus est, quod uerbo pacifico Euangelij manu arte alia, quā ex ore infantium, propter inimicos perficit uirtutē: Et opera dignorum suorum ostendit, ut dicitur.

Mores & ingenium aduersariorum uerbi dei.

Exprimit autem proprie ingenium & mores aduersariorum uerbi dei, Primum, quod sunt caro & sanguis, & ut dicit psal. cxv. Omnis homo mendax, ueritatis, praesertim eius, quae mortificat, impatientes sunt. Prudentia enim carnis inimica est deo, legi enim dei non est subiecta, nec enim potest. Ro. viij. Deinde ubi ueritas dei dicta per infantes fuerit, illi uelut laeso suo sensu, in quo sibi placent, non solum sunt inimici, sed praetexto noie specioso ueritatis, armanē zelo quod in ultione sui sensus, non quiescentes donec ueritatis Apostolos pro gloria dei & zelo ueritatis, atque (ut hodie nouo titulo tonant) pro honore sanctae Ecclesiae occidant, aut opprimant. Adeo promptum & pronum, immo necessarium est, inimicum ueritatis dei, simul fieri ultorem mēdacij sui. Quod malum cum in causis omnibus, etiam prophanis celeberrimum uideamus, tamen in causis dei & rebus fidei, ubi species longe diuinissima potest accommodari, secure & facile triumphat.

Predicator ueritatis sese aduersarios habiturum non ignoret.

Est ergo eruditus & certus, quis, quis uocatus, aut conatus fuerit docere uerbum, sese aduersarios habiturum, qui non modo sua non audiant, sed etiam si illorum offenderit studia (sicut oportet) acerrimos uindictes & persecutores. Non mentient hanc uerba spiritus, quae infantes committunt cum inimicis & ultoribus; portentosum satis certamen, sed tamen sic diuinitus dispositum, feliciterque processurum, si credat, non suis, sed dei consilij rem geri solumque curet, ut os situm praebat loquenti, & sit organum dumtaxat uerbi, perficiēs perficiet uirtutem, & destruens destruet aduersarium. Proinde qui sic docet, ut non inueniat inimicum qui resistat, & ultorem, qui persequatur, quia extra regulam huius uersus docet, non praesumat se uerbi dei esse perfectum & plenum praedicatorum, sin irruerint inimici & ultores, dixerintque: Dirumpamus uincula eius, & projiciamus a nobis iugum eius: Aut illud prophetarum crimen obiecerint: quod est onus uerbi domini: Et illud Zedechiae percussus Micheam (iij. Regum ult.) Me ne dimisit spiritus domini, & locutus est tibi: Et tu solus es omnium sapientissimus: Hic bene speret, sciens iuxta hunc uersum, se infantem & lactentem esse, illos uero Nimrothos & Gygantes, sic enim uidemus prophetas, Christo, Apostolis, & omnibus uerbi ministris cōiugisse, Quorum exempla uelut nubes densissima nos debet animare, quae uidemus cum hac scriptura ad apicem & iota usque concordare.

Ex quo sequitur, quod iura hominum, atque adeo muta illa & somniculosa Theologia Sententiarum, nunquam fuerit uirtus oris infantium & lactentium, nec cum huius uersus elogio quicquam habuit commune, quod eorum nullus adhuc repertus est, qui pro ea aliquod insigne malum passus sit, nisi forte muliebre aliquod inter rixandum conuiuium, neque enim pro opinionibus adiguntur ad ignem uel

regem uel mortem donec eruperint, & in sacras literas transpositi, uerbum dei
 mutare ceperint: Quin potius insignibus ornantur, loco & nomine donan-
 tur, in foro salutantur, & Rabi uocantur, & sunt Magistri Nostri eximij. Non
 habet ista doctrina inimicos & ultores, nisi quo modo uel Pilatus & Herodes
 inter se, aut Pharisei & Saducei. Nam & Thomistas, Scotistas, Modernos, tñ
 sacerdotes, episcopos, & religiosos, hodie nullum fuerit negotium, conuenire
 aduersus Christum, licet inter se immortali dissidio pugnent. Sicut psalmo. ij.
 propheta nō immerito admiratur: Reges terræ, cum essent inimicissimi, tamen
 in propheta nō immerito admiratur: Reges terræ, cum essent inimicissimi, tamen
 astutisse: Et principes sacerdotū, factionibus mutuis dissotiatissimos, tñ aduer-
 sus dominum & Christum eius cōuenisse. Hæc dicta uolo ijs, qui uerbum dei
 pure proponūt tradere, ut sciant sese huius uersus lege tanto plures & maiores
 inimicos & ultores habituros, quo corruptius est seculum istud nouissimum,
 & speciosior species titulorum, nominum, dignitatum, officiorum, rituum, sub
 nomine Christi inualuit. Sta fixa sententia: Ex ore infantium non perfici, nisi
 uirtutem quæ habeat aduersarios, & destruat inimicum & ultorem. Non em̄
 ijs prædicatur, qui iam sunt amici, sed inimici. Verbum Crucis est, & scanda-
 li, si non mortificat aut offendit, uerbū crucis esse desijt.

Quoniam uidebo cœlos tuos, opera digitorum tuorum, lunam
 & stellas, quæ tu fundasti.

Quā sollicitus est optimus spiritus dei nos inflare, superbos, animosos, &
 ut ad uocem alludamus, spirituales reddere, hoc est, uentosos, tumentes, ple-
 nos, aduersus inimicos & ultores, sed non nisi in fiducia sui. Dixerat, infantes
 & lactentes esse, quorum est infima & impotentissima forma, ut quæ indigeat
 in omnibus iuari, omni passioni per se exposita. At eisdem nūc appellat cœ-
 los dei, formam scilicet rerum omnium supremam & potentissimam, ut quæ
 lumine, motu, fulgore, tonitru, pluuia, & alijs operationibus nihil non possit,
 & faciat in omnibus sibi inferioribus. Neq; enim cōuenit satis, ut hoc loco cœ-
 los uisibiles intelligamus. Quæ enī esset cœli iactantia maximi prophete tam
 gaudiosa, se uisurū esse cœlos, quos & bestia agrī, & uolucres, aut, ut multum
 demus, impijssimi homines uident. Ac forte nō sine causa adiecit pronomen
 Tuos, quo se ostenderet, non de quibusuis cœlis loqui, sed de ijs, qui sint non
 hominibus cœli, sed deo soli, ut in quibus ipse solus habitat, quos solus noue-
 rit, qui sibi soli seruiant. Nam hi uisibiles cœli & nostri cœli sunt, ut qui nobis
 quoq; ad corporalia seruiunt, nobis cogniti. Quod si hæc parum mouent, mo-
 ueat Apostolus Heb. ij. qui ingressurus huius psalmi interpretationem, uo-
 cat orbem terræ futurum, dicens: Non enim angelis subiecit orbem terræ futu-
 rum, de quo loquimur. Quanquam ego, si quis contenderit, non resistam,
 hunc uersum intelligi de cœlis nouis, & terra noua, quæ creabuntur in die
 nouissimo. Sicut Petrus prædixit. ij. Pet. ij. ut in fine mundi destructis inimi-
 cis, & ultoribus uniuersis, transeuntibus cœlo & terra, in nouam faciem om-
 nibus mutatis, electi uideant & lætentur. Sicut dicit Isaias. lxx. Ecce ego creo
 cœlos novos, & terram nouam, & non erunt in memoria priora, & non ascen-
 dent super cor, sed gaudebitis & exultabitis, usque in sempiternum, in his quæ
 ego creo. Et hunc sensum iuuat uerbum futuri temporis, Quoniam uidebo.
 Cur enim uisurum se diceret, nisi futuros, & alios cœlos significaret. Sed, &

Q ij Apostolus